

II.
C. 10155.
P. F. C.

by



10155² II. C. c. 2. R.

✓

Faint, illegible handwriting at the bottom of the page.

BUKUVZE

od

Shvinskih bolešni

sa

kmęteshke ludy.



Od

Jannesa Gottlieba Wolstejna
sdravnyka inu ranoželza shvin-
skiga na Duneju.



v'Lublani: se najde blisu Shkofye
per Mihelnu Prombergarju
Bukvarju, 1784.

BUTKOVÁ

od

Štátního úřadu

88

Impérijské knihy

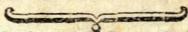


10

Janez Gottlieb Wolfen
schreyer in Kassel
Kassel in Kassel

Handwritten text: 28050000 = N1
Bukovina, 1884

SAPOPADK



Perva postava : stran

Kolku fort je shvinskih bolešni 1.

Druga postava :

Pervi resdelk : kaj sa ene snaminja se na shvini vidjo, kader je na vampih bolna, drifto, ali toku imenvano vampno fuhoto ima 4.

Drugi resdelk : kaj sa ene snaminja da shvina, kader je na uranki bolna, ali se prisad ali pezhenyna uranke lotti 8.

Tretji resdelk : Od snaminjov, katere enu napetje ali napihnenje te shvine pomenjo 11.

Zheterti resdelk : koku se pluzhna bolešen, ali jetka ali oppalenje tih pluzh te shvine posna 13.

Peti resdelk: Od bolešni v'gob-
zu te švine 18

Šesti resdelk; Od snaminjov te
bolešni na parklih te švine 21

Tretja postava:

Od urshohov, inu perlošnost
tih švinskih bolešni 24

Zheterta postava:

Pervi resdelk: Od te sdrave
švine v'tih krajev, kjer bo-
lešen uftane 31

Drugi resdelk: koku se ima ta
sdrava švina tamkej deršha-
ti, kjer bolešni regirajo 34

Peta postava:

Pervi resdelk: kaj se ima s'to
boluo švino sdajzi pozhęti,
kader bolešen vun udari 40

Drugi resdelk: koku se more ti
bolni švini klasti inu naprej
pokladati 43

8 *Tretji resdelk* : Od piazhe tē
bolne shvine 48.

Zheterti resdelk : Od hlēvov tē
bolne shvine 50.

Peti resdelk : Od poslov, stresh-
be , inu glajfhtanja tē bolne
shvine 53.

Shesta postava :

Dobru podvishanje sa kmētesh-
ke ludy od fhpoganja tih arz-
nyi per bolni shvini 55.

Sedma postava :

Od fhpoganja tih kosh tē zerk-
nene shvine , od njeniga sa-
kopvanja , inu od ozhejenja
tih hlēvov 60.

K O N Z.

Perva

48. Tretji razdelok : Od pisane te
bolne shvine

70. Zheterti razdelok : Od hlevov te
bolne shvine

73. Peti razdelok : Od pollov, stresh-
be, inu gljivljanja te bolne
shvine

Šesta postava :

77. Dobru podvzhanje sa kmetsih-
ke ludy od spoganja tih arz-
ny per bolni shvini

Šedma postava :

Od spoganja tih kosh te zerk-
nove shvine, od rjeniga sa-
kopvanja, inu od ozhejenja
tih hlevov

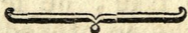
R O N X

Petar



Perva postava.

Kolku fort je shvinskih bolešni.



Kader v'eni dushelli, ali v'enimu Kraju vezh shvinzhetov eno bolešen ima, kader se vezh krav, inu volov, ovaz ali druge shvali na en bart, ali pak sapoređama ena bolešen prime: Tok vy pravite, de je leta bolešen ena shvinska kuga, inu vy tukej imate prov. Ampak takrat vy nimate prov, kader vy menite, de se le ena sama forta bolešni snajde, katera shvino kole inu mory.

A

Shvins-



Shvinskih bolešni je vezh fort, inu ena fleherna je drugazh, ter ufaka, zhe se prov preględa, ima kej posebniga v'febi, kar drugim bolešnami ny lastnu.

Nektere bolešni pridejo zhes to rogato shvino, druge zhes svine, ovze, kojne: ene pestę to mlado, druge to staro shvino: nektere pertifikajo to flabo, druge pak so take, de le famu to mozhno shvino ofhkodjejo, inu toku naprej.

Nektere is letih bolešni se usedejo v'glavo, v'gobz, ali v'gerlute shvine, ene v'perfi, inu ene v'trebu; ja tudi parkli tih volov inu krav so v'zhalsih bolešni podversheni.

Ene bolešni se gobzhna, jesyzhna, govtna bolešen imenujejo. Ta govtna bolešen je taista, katera se v'govtu v'korenyni tiga jesyka snajde, inu ima kakshni kushni tur per febi.



V'perfihi je pluzhna bolešen, kader se pluzha unamejo, ali pak prišad dobe; inu ferzhna bolešen, kader se ferze vëne inu sufhy.

V'trebuhu sna shvina vampno, zhevešno, jęterno, shovzhno, urankno bolešen dobiti. Od tod pride uranken prišad, fkashen shovzh, inu jętra, drifta, grisha, napętje.

Nektere is letih bolešni so nalešlive inu strupene ali kushne: tu se pravi ta sdrava shvina jih od te bolne naleše, koker postavim drifto, zhevešno inu vampno bolešen: kushne ture v'govtu inu v'korenyni tiga jesyka, vufhivoft, grinte per ovzah, kravah, inu kojneh. Druge bolešni so pak, katere nisso strupene, des lih je vezh dejl med nimi nevarnih, ja tudi smertnih.

Ene bolešni pridejo po goštu, ene po ređkim, ene le ob ivojih zhafsih.



Ene uftanejo na spomlad, ene v'polejtu, ene tudi v'jesenu.

Ene gredo is spomlada na polejtu, is polejta v'jesen zhes; ene ratajo hujshi, ene fkus spre-menje tih zhasov inu tiga ureme-na svojo mozh inu hude lastnosti sgube.

Letę bolesni stureę vezh ali mejn fhkode, koker je njih natura, koker so kraji, kjer regirajo, koker so urshohi, koker je ureme, koker je postreshba inu glajshtanje te shvine, inu toku naprej.

Druga postava.

Pervi resdęlk.

Kaj sa ene snaminja fe na shvini vidjo, kader je na vampih bolna, drifto, ali toku imenvano vampno fuhoto ima.

Vampna fuhota (po nemshku *Löserdire*) je ena nalesliva, itru-



strupena inu kushna bolešen. Ona se perkashe skus tu, de je shvina klaverna, se stręsa, ima sdej urozhyno, sdej mras: nje se jesti nelubi, ona oflabuje, inu vezhdej preshvezhiti neha.

Kmalu kader se leta bolešen sazhne, rata shvina bojezha, inu klaverna, ona pade v'gvishne britkosti, katere pogled, shvot, inu usi udji na snanje dajejo.

Ozhy ratajo kovne, vodene, shlemafte: one sazhnejo fovseti, inu zhes nektere dny se fovse v'eno shlemafto fodergo spremene.

Shvina per leti bolešni potreša v'zhafsih s'glavo, vezhkrat fhkriple is sobmy: gobz rata shlemaft, penast, mestan: na jesyku se sбира blatu, v'nosnyzah fimerkl.

Na koshi, v'zhafsih kej vun udari, tu je, masuli, grinte, mehurji: v'gobzu v'zhafsih turji.



Med temu v'zhafsih ta bolna shvav jezhy, inu tulli, njo boly v'trebulu, inu kmalu potler pride drifta.

Drifta ima uselej grisenje, klanje po zhevih, inu hudu tifhanje sraven sebe.

Blatu, katëru od shvine takrat grede, je od konza redku inu shlemastu: potler se v'eno selenkasto, inu ermenkasto vodo spremeny, dostokrat tudi rata krivavu inu hudu smradlivu.

Zhe hitrejshi letë okulstave gorijemlejo, bol nevarna je ta bolezen, inu hitrejshi zerkne shvina. Zhe bol pozhafsi grede, laglej je ta bolezen.

Vampna fuhota ja malu kdej lohka, ona je ena nevarna inu vezhidejl smertna kuga. Ona umory dostokrat v'petnaist, v'dvajset urah te nar mozhnejshi kra-



a krave, inu vole. Dostokrat umo-
y ry she lę ta tręti, ta pęti, ta
- sędmi dan.

- Zhe ta bolna shvina dvanajst
dny preshivy, je letu en dober
pomęnk. Al vender ny she usa
nevarnost prozh. Bres nevarnosti
je she lę ta zha's, kader shvina
sazhne jęsna ratvati, jęsti jifkati,
inu tu, kar snę, preshvezhiti.

Letę snaminja so tę vęzhi per
vampni suhoti tę shvine.

Per ti shvini, katęra na leti bo-
lęsni zerkne, se najdejo vampji
s'enim neziranim Klastjam napol-
neni, slasti ta tręti vamp: v'le-
tęmu se usellej suhe kępe najdejo,
katęre se vezhkrat v'prah resdro-
biti pustę.

Ta zheterti vamp je s'zhęva-
mi ured fkorej use ej unęt inu sa-
goręl, ali opalen, marogast, er-
dęzhkast, plaukast, ali kok der-
gazh spremęnen.



Dostokrat se vidi na vezh krajeħ tuga trupla od snotrej, de so sagoreli inu unęti ali spremeneni, v'zhafsih so pluzha zherne, shovzhni mehur je zhes navado velik, inu s'rędkim shovzham napolnen. Seręę je skorej uselej kumernu inu svenenu, inu vezhdejl tudi jesik.

Drugi resdełk.

Kaj sa ene snaminja da shvina, kader je na uranki bolna, ali se prifsad ali pezhenyna uraneke lotti.

Prifsad na uranki hitru umory, vezhkrat tudi per ti prizhi, kader pride. Shvina pade dostokrat toku okul, koker de bi njo pobov, pred jaflim, ali na pashi, ali na poti.

Kader je leta bolešen pozhasna, ona v'zhafsih v'nekteřih urah, v'zhafsih v'enimu, dvęh, treħ, fhtirih dnevh umory.



Kader se leta bolešen pozhafsi
ulezhe, se ta bolna shvina Klaver-
nu dershy, vender ny toku v'
teshavah inu britkofih, koker per
vampni fuhoti. Blatu grę od nje
s'lahkama inu bres tifhanja, njo
nizh neboly, ona nima merselze
inu nobene urozhyne: slasti, ka-
der ima v'nektęrih urah pasti.

Kader bolešen nektęre dny ulę-
zhe, shvina f'korej smirej na eni-
mu meřtu stojy, ter se neosre na
nobeno stran.

Ona fope, koker de bi drema-
la, tu je pozhafsi inu debęllu.
Ona pye, kader piti doby, ona tu-
di preshvęzhi, dokler futer ali
klastje ushiva.

V'zhafsih doby ta shvina ture,
v'zhafsih f'hiroke bule na persih,
na trebuhu ali ki dergi. Letę bu-
le nimajo nikol dober gnoj v'febi,
temuzh uselej eno ermenkasto vo-
do ali erjavo fokrovzo.



Urshoh tē bolešni na uranki so
 pašhe, zhes katere je v'spomladu
 voda vun stopila, urozhyňa, dov-
 ga sheja, gnila inu smradliva tra-
 va.

Vupanja je sa shvino malu v'
 leti bolešni. Ona more vėzhi dejl
 konz usęti, des lih bolešen naglu
 neumory. Shvina usame sa tu
 konz, kir ne samu uranka temuzh
 tudi truplu inu kry v'shillah je
 she spazhena bila, pręden je bo-
 lešen vun udarila.

V'ti shvini, katero je uranka
 umorila, se najde ena mehka, na-
 pihnena, gobasta uranka, s'temnu
 plavo speneno krivjo napolnena.

Ravnu leto farbo ima mefsu,
 kader se leta shvina oddere, kry
 v'tih velikih shillah je ředka, spre-
 menena, skashena, koker sim po-
 pręd povęduv.



Kmalu kader shvina na uranki zerkne, se more ona globoku v' semlo sakopati; sakaj des lih se lohku nepermiri, de bi ta sdrava shvina od tē bolnē to bolešen našla, je vender velika nevarnost pred to zerknenom.

Trētji resdēlk.

Od snaminjov, katere enu napētje ali napihnenje tē shvine pomenjo.

To shvino popade leta bolešen, v'spomladu inu v'polejtu, kader ona sjutrej sgodej na teshé na pašho grē, v'katēri mlado, negodno, ali mestno travo, dēčalo, ali kej drugiga takiga jē.

V'polejtu se shvina napihne, inu napne, kader se hitru od ene pašhe na to drugo, od pušte na mestno pašho shene.



Leta bolësen se fkashe, kader shvini trëbuh gori srafse, inu se napihne. Letu napihnenje pride od vetrov, kateri se v'zheva satlazhjo. Zhe leti vun negredo, zhe shvina nesazhne frati, ottezhe truplu të shvine grosnu fhiroku.

Vezhkrat je otok na ti levi strana vëzhi, koker na ti drugi: shvina takrat vun vidi, koker de bi kej nalosheniga na febi nofsila.

Kader bolësen gori jemle, bo shvina bol inu bol napëta. Ona sope teshku, inu usame v'nekte-rih dnëh konz, zhe vetrovi vun ne gredo.

Prëd leto bolësnjo shvino obvarvati je lohku, od një shvino ottëti je teshku tudi per sazhetku. Zhe je pak bolësen shë delezh perfhla, je sabstojn arznye noterdajati, ali v'trëbuh shvino bosti.



Koker malu pomaga letu ubadanje, tok malu nuza Salpeter ali Solytar inu Kafra. Vinu po pov mafelza, kimloviga shganja na pov mejn noter dati, v' zhafsu ter v'zhafsu dobru stury; nar bolshi pak je vinu s'drobnim smrekovim terfkam sauretu.

De se shvina pred leto bolešnja obvarje je nar bolshi, njo pred urshoham inu pred perloshnostjo te bolešni varvati, inu nikol nateshe na mlado inu na mestno pafhoguati.

Zheterti resdęlk.

Koku se pluzhna bolešen ali jetka ali oppalenje tih pluzh te shvine posna.

Shvina sna, kaderkol bodi, na pluzhah sboleti, po simi, v' spomladu, v'polejtu, v'jesenu.



Kir je leta bolešen ena urozhyńska bolešen, kir ima s'drugim urozhyńskim bolešnami ikorej enake snaminja, inu kir satorej ludję, katęri shvino sdraviti fe nisfo vuzhili, njo sa eno drugo bolešen lohku dershe; tok ozhem narpopred poveđati, kaj fe v'ti shvini najde, katęra na leti bolešni zerkne, inu fe gori dęne.

Ufi udji katęri fo v'tih popređ poveđenih bolešnah bolni bili, fo per leti bolešni vezhdejl sdravi. V'persih pak fe najdejo ene terdu erjave, ali svinzhęnaste, ali teme ali zherne pluzha.

Zhe je shvina hitru tu je v'tređ, petirih, shestirih ali sedmirih dnevih te bolešni zerknila, fo pluzha ufe ali na polovyzo, ali nekolku, vezh ali mejn zherne.

Zhe je shvina bol sgođej zerknila, tu je ta drugi ali tretji dan, tok fe na pluzhih shiroke, terdu
er-



erjave maroge vidjo , malukdej
fo zęle pluzha zherne.

Vy dershyte letu sa prifsad :
al ta zhernoba tih pluzh pride od
krivy, katęro je bolešen ali bole-
zhyna is konzov tih malih shilz
v'ta gobasti kofs tih pluzh noter
sagnala.

Zhe se take pluzha uręshejo, je
v'letih luknizah ali timu gobasti-
mu kofsu polnu krivy. Take plu-
zha fo veliku tęshej inu terdejshi,
koker ene sdrave.

Zhe shvina ta dvanajsti, ali
fhtirnajsti dan zerkne, fo pluzha
temnu erjave, inu terdejshi ko-
ker popręd. V'zhafsih fo fem ter
kje prov terde, v'zhafsih pefę-
ne, sterdene, koker de bi smer-
snile bile.

Zhe shvina fhe lę ta ofsemnaj-
sti, ali en inu dvajseti dan zerk-
ne, fo vęzhdej pluzha k'rebrami



perrafhene, ali segnyte, ali tura-
fte, ali s'eno gerdo shlęmo pre-
ulezhene, katęra je polna lukniz
inu jamz, v'katęrih je polnu
gnyle vode, ali druge smradlive
foderge.

V leti bolešni ima shvina gore-
zhe inu ognęne ozhy, hudo mer-
selzo, inu od sebe berza. Do-
ftokrat hręple dovgu pręden v'bo-
lešen pade; vezhkrat fhe le ta-
krat kafhla, kader sboly.

Per vampni fuhoti fe shvini
fovse is ozhy zede kmalu po sa-
zhętku, nekej posnej shlęma is
njih tezhe, inu smerkl is nosnyz:
ona doby tifhanje, inu drifto:
per pluzhni bolešni nizh tęga ny,
svunej pruti konzuz tę bolešni, ali
pak zhe vampna fuhota sraven
pertifne.

Zhe vampna fuhota sraven per-
tifne, je pluzhna bolešen naleš-
liva, bres letę fe pak nenaleše.
Zhe



Zhe is konzov tih malih shilz prevezh krivy, ali bęlle fokrovze v'luknize, ali v'ta gobast kofs tih pluzh noter fili, more shvina krepati, slafti takrat, kader leta gobast kofs kry v'fe popija.

Zhe pak v'ta gobasti kraj ne kry ampak bęla fokrovza pride, inu zhe ta shvine na konzuz tę bolešni eno shlęmo is nošfa ali is gobza vun mętzhe, pride ona od bolešni, ali pak fe sazhne fufhiti, hira, inu jętko doby.

V'leti bolešni ima shvina eno teshko fapo, ali savolo terdobe tih pluzh, ali pak sa tu, kir je tu gobastu is fokrovzo napolnenu. Zhe fe ti shvini pufha, rata nję nekolku loshej. Ali leta odlęga ne terpy dovgu, sa tu kir tu pufhanje usame lę famo kry is tih shil, ne pak taistu is lukniz tih pluzh, kar fe je noter ulilu.



Nar bolšhi je per ti bolęsni eno
 šhpaga (katęra se po nemšhku
Haarfeil, Ajterband imenuje) na
 perfi pervęsati, kosho na perfiš
 s'enim resbęlenim sa en tolar ši-
 rokam shelęsam v'enim ali dvęh
 krajęh sashgati: to shvino na en
 zhit sdrav hladen luft postaviti,
 med vodo moke inu Salpętra (ali
 solitarja) namęshati inu piti dati,
 ali pak s'mervo kuhano vodo, pre-
 hladeno, is soljo inu enu malu me-
 du smęshano piti dati. Hren s'
 mędam, kifle jabuka, ozhejen
 hļev, jęd, koker sa bolne gręde,
 dobra postrešba, glajšhtanje, inu
 poterplenje tudi sraven flišhi.

Pęti ręsdelk.

Od bolęsni v'gobzu tę shvine.

Bolęsni v'gobzu je vezh fort.
 Koker je fortate shvati, ob-
 stojy ta bolęsen v'tęmu, de se na
 krajęh tiga gobza vun spahne,
 ali de f'korje, ali hrafte srafsejo.



V'zhafsih je mēsu okul sob mehku, puhlu spremenenu inu smradlivu, sobjē pak se nemajejo ufellej.

V'zhafsih stezhejo mehurji, bule, inu gobe po jesyku ali na stranēh od snotrej tiga gobza, ali pak v'korenyni tiga jesyka en kushen tur.

V'zhafsih je ena ali druga isletih boleſni sgol fama, v'zhafsih se nje ena druga perdrushi, slasti pak vampna fuhota.

Katēro shvino leta boleſen prime, leta sazhue lē pozhaſi jēsti, inu na sadne sa jēsti zelu nemara.

Ona doby en shlēmast, maſtan gobz, na mēsu okul sob eno drugo farbo, majēzhe sobē, smradlivo ſapo; ona je trudna, klaverna, inu ima bolan pogled.



Koker je bolešen, inu urshoh
te bolešni, shvina vezh ali meju
terpy.

Kushen tur v'govtu ali per je-
sykovi korenini umory to shvav.
Kader vampna fuhota ali drifta
sraven pertifne, so turji v'gobzu
inu ritnimu zhevefsu smertni po-
menki.

Zhe je mefsu na turih svenzhe-
ne farbe, stojy hudu: zhe je er-
javu inu smradlivu, je fhe hujfhi:
nar hujfhi pak je, zhe se tur ne-
sprasne, temuzh naprej gnyje,
inu zhe se ti mali turji v'velike
fkup sberejo.

Zhe mefsu na turih erdezhe,
zverstu inu shive farbe rata: se
shvav bolfhi pozhuti.

Zhe pak kry vun pogleda, ka-
der se gori pertifne, je en hud
pomenk.



V'leti bolešni se more ta bolna inu sdrava shvina na en sdrov luft postaviti, inu vezhkrat zhes dan s'ofsoleno vodo napajati. Ti sdravi se more sdravu klaftje dati, tim bolnim pak kej takiga, kar veliku shvezhiti ny potreba, postavim mozhnato vodo, koker en mozhnik, ali otrobi ali kruh.

Tim bolnim se more ene try ali fhityr krat zhes dan gobz s'ofsoleno vodo inu ješham ali s'kuhano smrekovo Kosho, ali s'vodo od kuhaniga roshmaryna smyti.

Ufelej kader se gobz umije, se imajo turji tih bolnih v'gobzu ali na jesyku s'ofsolenim međam pomasati.

Shešti resdešk.

Od snaminjov te bolešni na parklih te shvine.

Bolešen na parklih ali nogah ali tu shepanje pride polejtu: v'
ti



ti veliki urozhyjni, inu s'urozhy-
no neha.

V'zhafsih je sgol fama, v'zhaf-
sih je s'bolesnjo v'gobzu fkupej.
Kader leta sraven pride, je ne-
varnu, fama pak ny uselej glih
filna.

Shvav per leti bolesni sazalne
fhepati, parkli ratajo urozhi,
sklivni, inu uneti, ali sagoreli,
messu okrog njih otteka, od ot-
toka pride merselza, katera v'
zhafsih famu per parklih oftane,
v'zhafsih po zelimu shvotu, uro-
zhyno obudy.

Potler srarsejo turji, v'katere
se ena smradliva soderga sbira.
Leti turji uftanejo ali v'fkladu tih
parklov, ali okrog parklov, v'
zhafsih na obeh mestih.

Ta roshen kofs na parklih se ta-
krat od koshe lozhi, h'kateri je
perrashen. Ta odlozhen rog se



more kmalu odresati, fizer se bodo parkli sgubili.

Zhe parkli odpadejo je huda bolešen, satorej jih je treba sgo-dej varvati.

Sa tu je narbolshi, de se ta shvina v'tekozho vodo postavi, koker hitru fhupati sazhne; ali pak se morejo nogę s'zhisto vodo prov dobru inu prov po goftu smyvati.

Kolkerkrat se shvini nogę umijejo, se morejo taiste s'mokro lonzharsko illovzo, med katero se pov shlize Silberglet jęsiha (kateri se v' Apotęki doby) ulye, po zelimu urozhimu inu otezhenimu meftu debellu nama-sati.

Koker hitru se illovza pofufhy, se ima supet s'vodo inu filberglet jęsiham pomozhiti, inu koker hitru turji pozhjo, se imajo leti s'

rav-



ravnu taisto vodo ufak dan dva-
krat smyti.

Toku se ima naprej dellati dok-
ler se nogę szęljō. Noterdati se
nima shvini drugiga koker kam-
nena sov lisati.

Na leto visho se ima tudi s'to
sdravo shvino v'zaker jiti, dokler
je urozhyňa, potler pak leta bo-
leşen toku neha.

Třetja postava.

Od Urshohov, inu perloshnosti tih
shvinskih boleşni.

Ta prvi urshoh tih shvinskih
boleşni je nesdravu ureme,
nesdravu Klastje ali futer, pre-
majhna fherb tih, kateri okul
shvine hodjo, inu stradanje tę
shvine.

Boleşni uftanejo is nezheđnosti
tę shvine, is nezheđnosti, tem-
note inu saporze tih hlęvov.



ra- Boleşni pridejo is prevelike
rume te şhvine v'enimu kraju,
nu v'enimu hlevu.

fe Shvina pade v'bolęsen, kader fe
n-a njo flabu ikerby, fe nje malu
tręshe, fe taista nezheđi, inu
kader nje tu doligre, kar je k'
to dravju potreba, postavim kamni-
era fov, hoja, bistra voda, zhist
o-ust.

Velika inu dovga urozhyňa,
velika inu dovga mokrota, meg-
la, mokra toplota, nesdravi ve-
ih trovi dajo tudi v'zhafsih k'shvin-
ski boleşni perloshuost: Od ptuje
shvine pride malu kdej bolęsen,
ih ona pride od lastniga urshoha, inu
e, od spremenjenja tiga trupla ali te
e-krivy dostikrat.

te Od svęsd, od zoperniz, inu
od drugih urashov, katere neum-
ne sheneę uganujejo, nepridejo
ti nikol boleşni.



Shvina pade v'boleşni, kir
v'niskih pafhah pafse, kir so
fhe preplutje terpele, kir se sh
na v'spomladu presgodej na paf
shene, kir takrat na tel
is hleva gręde, inu kir se
jesenu preposnu v'hlev dęne.

Shvina rata bolna, kir je po
mi stradala, v'spomladu ftaro se
nyto travo jędla, inn sneshę
vodo pila.

Shvina sboly, kir v'polejtu sh
jo terpeći more, kir veliku ur
zhyne prestojoy, kir njo muhe
inu druge merzhęsa grisejo: k
Sęnze, vode, dręvja, podstref
ja na pafhi nima.

Zhes shvino pride boleşen, k
je njęna pafha ręvna, gola, praf
na, blatna, mahovnyta, s'ternjat
inu drugim fhkodlivim rezhm
prerashena, inu s'pajzhovnam
prepređena.



Shvina more sboleti, kir dosti-
krat zela njena pasha ne ene prid-
ne travze nima, de bi njo sau-
shila, inu svoje sdravje ohranila.
Ona boleha, inu konz jemle, kir
se vezhkrat po petdeset parov na
enimu mestu pafse, kateri je poln
kamna inu kertyn, inu v'kateri-
mu bi komej enu samu shvinzhe
sadofti pafhe najdlu.

V'jesenu sboly shvina, kir na-
mest trave meglo, flano, ali sneg
poshira, kir se na deshu mozhi,
inu presebuje.

Po simi shvina sboly, ali faj
k'bolesni nagnena rata, kir je v'
majhnih, nezhdnih, gnojnih,
smradlivih hlevih saperta; kir
svetlobe, prostorja, lufta inu okna
inu drugih potrebnih rezhy nima,
katere io k'njenimu sdravju.

V'letih luknah je shvina koker
v'jamah sakopana, s'pajzhovnam
premrshena, inu v'gnoju sabre-



dena : tukej tizhy shvina zelo simo, bres postreshbe, bres lufta, per revni mervi, ali flami.

Shvina pade v'bolesni, kir je njeni hlev na gnojnizo postavljen, kir so dvorysha, inu ulze po vafseh nezhdne, inu kir zhloveshku inu shvinsku blatu okul hleva na kup kidate.

K'bolesni te shvine pomaga, kir nje kamnyte foly nedaste, kir vezh shvine redite, koker pashe inu klastja premorete, inu kir njo vezhnu movsete, de nefamu mleku temuzh tudi kry is nje ulzete.

Vafha svina pogine, kir njeno shtato neposnate, kir to dobro od te flabe forte nereslozhite, kir nepreudarite, inu nepremislite, koku bi se ona fama redila, aku bi s'jeleni inu drugim sveryuami v'gojsdesh shivela.



elo Vy perpomorete k'boleşni tē
ta, shvine, kir njo nezheđite, ne-
mivate, nezheřhete, nekople-
e, inu kir ona vezh blata na fe
jei nofsi, koker meřsa na kořteř
n, rifsy.

h- Vafha shvina hira inu sboly,
va kir njo s'dellam preteęnete, kir
nje uře forte řhkodlive rezhy no-
er dajete, kir nje kry puřhate,
ir kir njo vezh sdravite, koker
r glajřhtate, inu pořreřhete.

o Boleşni ratajo hujřhi, kir to
sdravo shvino od tē bolne nelo-
zhte, kir ti bolni neřreřhete,
koker ti bolni gređe.

Boleşni jemlejo gori, kir ti sdra-
vi inu bolni shvini kry puřhate,
nad njo smirej keř mezkhate,
inu nje řhkodlive arznye noter-
dajete.

Boleşni rafsejo, kir blatu is pod
nog tih bolnih neřpravlate, kir



kry, katero njim spuſtite, v'hle-
vu ſpuſtite, inu kir to zerkneno
ſhvino globoku nepokoplete.

Tukej je nekolku tih urshohov,
od katerih ſhvinske boleſni pri-
dejo. Vy boſte vidili, de ſte
doſtikrat ſami krivy, zhe ſhvina
sboly, kir s'njo neſpametnu v'
zaker greſte, inu njo premalu
glajſhtate.

Jelęni, vovkovi, medvedji inu
druge ſveryne, katere pod vaſho
ſkerbjo niſo, ſo po redkimu bol-
ne: one le takrat zerknejo, ka-
der njim jeſti, voda, luſt, sdra-
vu ureme ſnanka, kader ludem
v'peſt pridejo, inu kader jih oni
rede.

Kar vy fallite, ſkasy ſhvini tu
sdravje, kry, inu ſhivlenje, ſpre-
miny njenu truplu, inu njo k'bo-
leſni perpravi. Na leto viſho,
inu is tih urshohov, katere ſim
povędov, pride vęzhi dejl tih
ſhvin-



svinskih bolešni, skus letę se bolešni usdignejo, hude okulstave pridejo, inu se ta fhkodliva rezh v' truplu perpravla, katęra se skus merselzo inu urozhyo dostokrat v'strup spreoberne.

Zheterta postava.

Pervi resdełk.

Od tę sdrave shvine v'tih krajełh, kjer bolešen ustane.

Koker hitru v'eni vafsi ali v' enimu hlevu shvinska bolešen ustane, tamkej ny zelu nobene ali pak malu sdrave shvine. Ta shvina, per katęri se bolešen nevidi, ima eno fkrito bolešen, ali pak enu perpravlanje k bolešni. Nizh mejn vender vy meňte, de se ufa shvina dobru pozhuti: vy toku meňte, sa tu, kir shvina je, okul tęka, movse, inu je bol vefsęlla, koker ta bolna. Al vy se motite, kir sdravje neposnate. b 4 De



De se v'temu motite, ste lohku previshani, zhe enu malu spremiflite. Sakaj komej ste tega ali uniga vola, to ali uno kravo sa sdrave dersjali, se she oni na tlih valajo, inu dajo ozhytne snaminja, de jih je bolesen popadla.

Nikar nemenyte, de she le takrat shvina sboly, kader njo pojemati vidite, ona je she veliku dny, v'zhafsih veliku tednov, inu męszov popręd bolęhala.

Toku se slasti per taistih bolęsnih sgody, katere pozhafsi lęsejo, inu od domazhih urshohov pridejo, katere savolo nesdraviga uremena, nesdravih hlęvov, inu flabiga klaftja ali pashe uftanejo. Toku se tudi takrat gody, kader je popręd truplu, kry, inu shvotna mokrota fkashena, pręden ena ozhytna inu videozha bolęsen vun udari.



Zhe se prov ahtengada, se ta zhafs per ti sdravi shvini use forte rezhy samerkajo. Vy bošte vidili, de tazhafs ny toku vefsel-la, inu urna, koker popřed: de se ozhy nizh vezh toku nefvet-jo, jesik ny toku sdrave farbe, hoja ny toku terdna, dlaka ny toku shiva viditi koker v' sdravju.

Lete rezhy se spremene, koker so okulstave te bolesni, one so vezh ali mejn blede, kovne, temne inu shalofne viditi.

Dostikrat se per kravah en zhafs, preden sbole, mleku spremeny: rata pustu, vodenu, redku, inu da mejn Sira inu Putra.

Lete snaminja vezhdej popřed pridejo, koker bolesen vun udari.

Taisti, kateri so sami fkušli, se bodo spomnili, de so kdej kej takiga samirkali, inu de se na
b 4 sdrav-



sdravje tē shvine v'boleşnih ny sameſti. Oni bodo veđili, de veliku shvine sdravja nima, des lih fe sdrava sdy, inu de ſeme od boleşni ſhe dovgu popred v'shvo-tu tizhy, pređen ona vun ſhine.

Drugi reſdełk.

Koku fe ima ta sdrava shvina tam-kej derſhati, kjer boleşni re-girajo.

Zhe vy tē urshohe odrinete, od katērih fim jest v'ti tretji Poſtavi govoruv, boſte ufo shvino, katēra ſhe ny preblisu tē boleşni, pred njo obvarvali, inu letu bo-de ta nar bolſhi arznya zhes bo-leşen inu zhes ſmert tē shvine.

Bres letiga preſkerblenja ny arznye, ny Apoteke, ny ſvjeta sa vaſho shvino.

Zhe boleşen v'ſpomladu sgođej uſtane, pređen fe shvina na paſho
she-



shene, tok se ima spremisliti, ko-
ku je ona zhes simo glajstana
bila, ali je kej vun hodila, ali je
kej zhedena bila, ali je per nje
kej samudenu inu oppushenu bilu.

Zhe ste vezh shvine, koker pak
jesti sa shvino imeli, tok shvina
ny famu na klastju, temuzh tudi
na svetlobi, na luftu, na pro-
storju, na hoji pomankanje ter-
pela.

Zhe je letu, tok denyte prozh
to flabo shvino, inu to, katere
nepotrebujete; dajte ti drugi
vezh jesti, prostorja, lufta, svet-
lobe, ozhedite hlave, inu dvori-
sha, inu shenye shvino per prov-
jastimu dnevu na zhedne inu suhe
dvorisha, tok bošte njo pred bo-
lesnjo obvarvali.

Zhe ta spomladajnska bolesn
posnej pride, tok pomislite, zhe
niste shvino presgodej na pa-
sho gnali, dejte ahtengo, kakshna



je trava, ureme, inu lejtna; zhe je shvina na teshe na pašo hodila, al je pak kej popred jedla.

Zhe ste kej v'temu fallili, tok popravite kmalu, aku ozhete shvino obvarvati.

Zhe bolešen v'polejtu uštane, poglejte, kaj ste ali po simi ali v'špomladu fallili.

Poglejte, kaj sa enu ureme je bilu, inu koku ste se shvine ah-tali, ali koku se sdej gody: inu odvernyste urshohe prozh, kateri k'bolešni perlošnost dajo.

Zhe je urozhyrna, fusha, pomankanje na vodi, na šenzi inu drugih rezheh to shvinsko bolešen šturila, tok je treba sa hlad, sa šenzo, sa kopo v'vodi škerbeti; de se shvina pred kugo obvarje. Shenyste shvino po nozhi ne po dnevu, ali faj ne per hudi



urozhyni na pasho. Zhe njo po dnevu vun gnati ozhete, shenyte njo v'senzhne kraje, v'gojsde.

Zhe shvina savolo niske pashe, savolo preplutja, inu povodnja sboly, shenyte njo na vikshej pashe, na hribe ali goryze, ali jim pak v'hlevu jesti dajte, aku njo obvarvati ozhete.

Per jesenskih bole-snah, spomnite se, koku je bilu v'polejtu: dejte ahtengo, zhe se bole-sen sgo-dej ali pak na sadne v'jesenu sazhne.

Zhe se sgo-dej sazhne, tok pride od uremena, od pashe, od hlevov, od pestreshbe, katero je shvina v'polejtu imela. Zhe je she posnu v'jesenu, sna meгла, mokrota, flana, mras, predovga pasha, urshoh te jesenske bole-sni biti.



Od nalęsenja tę bolešni med shvino inu od pernefsenja tę kuge, jest nozhem govoriti, kir je tu ena rezh, od katere ludję veliku govore, ampak malu praviga inu gotoviga vedo : inu kir je malu kushnih bolešni. Al vender tolku rezhem jest, inu fhe enkrat povem, kar sim od konza poveđuv, de imate per ufih bolešnih to sdravo od tę bolne shvine prozh dijati.

Dve rezhy svetjem jest sa shvino per ufih urozhinskih bolešnih, de se ta sdrava shvina ohrani, inu ta bolna osdravi.

Dajte ti bolni inu sdravi shvini kamnite foly, kolker premorete, slasti ti rogati shvini, inu ovzami. Naveshyte obedvoji shvini, koker hitru ena urozhynska bolešen ustane, eno prevuso, (katęra se po nemshku *Haarseil*, ali *Ajterband* pravi) tu je *prevesa sa bule*, na perfi, ali od svunej



na timu kraju, kjer se od snotrej per ti bolni shvini unetje ali opalenje nastavlja, inu njo umory.

Puſtyte ti bolni inu sdravi shvini to preveſo tok dovgu, dokler zhiſto, bello inu nizh ſmradlivo fokrovzo vun ulęzhe, puſtyte njo ſhtirnajſt dny ali try tędne pod koſho. Letu ſizer uſelej gviſhnu nepomaga, al vender vęzhi dejl je ta narbolſhi pomozh v' ſhvinski bolęsni.

Koręn, kateri ſe Tallovje ali zhmeryka, imenuje ima eno enako, mozh.

Leta koręn ſe ti bolni inu sdravi shvini ſkus koſho, katęra ſe ima preręsati, utakne, inu ravnu tamkej noter dęne, kamer kovazhi to ſhpago ali *preveſo ſa bule* dęvajo ali jermęnz utakujejo.

Zhe vezh okul tęh rezhy otezhe, inu ſe ſoderge ſkup ſbere, bolſhi je, aku lę vun ſtezhi



samore. Ti kumerni shvini se nesme leta rezh toku dovgu gori pufiti, koker ti debelli inu mozni, kir ta prevesa inu zmeryka, ali Tallovje tim kumernim prevezh fokrovze inu mozhy is shvota potegne.

Zhe bula nesrase, inu se foderga nesbira, temuzh fuhu ostane, tok je en slab pomenk. Letu je enu snaminje, de zhutlivost smankuje, inu de je she shivlenje slabu.

Pęta postava.

Pervi resdelk.

Kaj se ima s'to bolno shvino sdajzi pozheti, kader bolešen vun udari.

Koker hitru per ti bolni shvini inu per ti mertvi, kader leto gori denete, snaminja najdete, od katerih sim jest v'ti drugi



gi postavi popisvanje dav, snate
vy bres z vibla vervati, de je va-
sho shvino bolešen umorila.

Zhe je od tē bolne shvine blatu
hitēlu, zhe je tifhanje terpeła,
zhe je nje shlēma is ozhy, inu
fmerkl is nofsa tēkuv: zhe je ta
trētji vamp s'fuhim klastjam na-
polnen, tok verjemyte, de vamp-
na fuhota, (po nēmshku *Löser-
dire*) regira.

De je leta bolešen strupēna, inu
nalešliva, fim jest she povedov.
Ta perva more tedej valha fkerb
biti, de to sdravo shvino od tē
bolne prozh dēnete, inu njo nizh
fkupej pridti nepustite.

Zhe je letu nemogozhe, kir je
tē sdrave shvine prevezh v'hlēvu:
tok imate, kader per eni kravi ali
enimu volu bolešen samirkate,
per ti prizhi taistu shvinzhe na
enu drugu meštu delezh od tē
sdrave shvine prozh pellati. Ta
kraj,



kraj , kjër je tu bolnu shvinzhe
ftalu , taistu, kamer fe je onu per-
takuilu , inu ta pofoda, is katere
je jedlu ali pilu , letu ufe fe ima
prov dobru ozhediti , umiti , po-
lufhiti , inu fhe lę zhes veliku
dny potler nuzati.

Koker hitru ta bolna shvina na
timu męstu stojy , kjër ima svo-
jo bolęsen preftati , puftyte nę
sdajzi pod perfmi med kosho inu
melsam ta koren Tallovje utakniti,
(kateri fe v'Apoteki *Nieswurzel*
pravi) ali pak to shnoro (ali pre-
vęso sa bule) goridjati.

Tudi je dobru kosho pod trę-
buham na dvęh ali tręh krajęh s'
enim sa en tollar fhrokim resbę-
lenim sheleşam pershgati, ali fkus
eniga saftopniga kovazha pershga-
ti puftiti, dokler terdu erjava rata.

Lete try rezhy fo v'leti bolęs-
ni inu ufih drugih , per katerih
fe drob uname , ali sagory, nar-
bol-



bolshi pred usim drugim ; Al one se morejo sdajzi od sazhetka nuzati , inu prov mozhne narediti ; slasti more ta shpaga sa bule doggu ulazhena , inu zhmeryka , ali Tallovje dobru inu mozhnu biti.

Drugi resdelk.

Koku se more ti bolni shvini klasti , inu naprej pokladati.

Ti bolni shvini nimate nizh ali zelu malu od tega jesti dati , kar je per sdravju jedla , slasti od fuhiga futra ali klastja ; svunej kakihnu sel'he , kateru ji jesti difhy.

Al kej takiga se shvini malukdej lubi , slasti v'pervimu tednu te bolesni.

Namest fuhiga inu navadniga futra snate shvini v'zhafsih en droben koz kruha s'foljo inu strelnim pulfram potrepseniga jesti dati.



ti. Letu jęd je futer inu tudi arznya.

Ravnu toku sdrava je ti bolni shvini rępa inu korejne, kifle jabuka, sladku seęle, inu druge vertne seřsha. Letę rezhy dajo mozh, smajnsħajo to boleřen inu njo jaglej sturę. Le takrat nję one řhkodjejo, kader se nję gnufsjo ali merřjo, ali se nję po fili v' govt urivajo, inu jih sama od sebe nozhe jęsti.

Zhe je jesik fuh, umasan, ali shlemařt, tok shvina nozhe jęsti, slařti je letu takrat, kader je jesik fuh, erjov, ali zhern, fizer pak malukdej kej k'febi usame. Kar se nję polubi, so vęzh dejl ofsolene, grenkařte, ali kifle rezhy, koker hitru so pak jesik szħiřti, inu se od njega řkorja, shlema, ali blatu odvaly, je enu snaminje, de se boleřen udaja. De je she bolřhi, pokashe shvina sama; sakaj kmalu potler sazhue
nje



nje ravnu taist futer jeſti diſhati, kateri je nje v sdravju diſhov.

Ta bolna ſhvina, katera ſvoj futer ſama od ſebe v'zhaſih popade, malukdej v'nevarnost te ſmerti pride. Taista ſhvina pak, kateri ſkus ſheſt ali osem dny nizh nedifhy jeſti, more konz uſeti, zhe ſe boleſen naglu neſpremeny.

Ti bolni ſhvini ſe ima fizer ſkus ſheſt ali osem dny prov malu jeſti dajati. Vender ſe more nje uſe forte futer pokasati, de ſe vidi, zhe ſe nje letu ali unu jeſti polubi. Letu ſe more fuſsebnu v'ſrednih dnevih te boleſni, tu je po tih pervih inu pred tim ſadnim ſturiti. Ampak le ſamu pokasati, ne naprej poloshiti, dokler ne bode prov ſhelnu jedla, de ſe nje gnufilu nebode.

Tudi ſe nima ti bolni ſhvini, dokler je s'njo nevarnu, ſkus ptuje



je ludy, temuzh skus domazhe
jeſti dati, sakaj od tih, katerih
je vajena, rajſhi usame, koker
od drugih, katere neposna.

Taisti grobu falle, kateri shvi-
ni futer v'Gerlu shokajo, ali kok
dergazh poshirati filijo. Kar se
shvini jeſti nelubi, inu kar nofsu
fmerdy, tu shelodz nepozira.

Vender snate shvini, kader
dovgu kruha, jabuk, repe, ali se-la-
ali kej drugiga neushije, okul frede
te bolesni enkrat ali dvakrat en
mafselz ali eno libro goſte mozh-
nate inu dobru safolene vode no-
ter uliti.

Slaſti takrat se more toku ſtu-
riti, kader shvina po goſtu,
mozhnu inu s'veliko teſho firje;
takrat se pak nima nizh foly
umeſs djati.

Zhe blatu, kateru od shvine de-
re, mozhnu ſmrady; ali zhe od
nje



nje erjava voda ali ermen shmu-
kel gre, ali zhe je shvina slo of-
slabena, toku se ima ta mozhna-
ta jed, po temu ke je goštu sau-
rela, s'enim majhnim kosarzam
vina, ali mozhniga volla salyti
inu kader je toku redka,
shvini noter ulyti.

Kar Klastje ali futer amtizhe,
se imate sufsebnu po lejtini visha-
ti: sakaj ufake kvatre ima shvi-
na druge forta vefselle sa jesti,
druge forte truplino postavo, inu
kry: koker ureme, urozhyina
ali mras s'labo pernefse.

Polejtu lubi shvina sdravo god-
no travo: v'mokroti fuhu klastje,
otrobi, dusheze sel'ha: v'jessenu
vertni sad, inu grenkaste sel-
fha: v'spomladu ne presuhe, ne
preselene rezhy.

Koker je zhafs, koker je shvi-
na, koker je truplu, bolesen, ali
kry ufhafana, tok so letę rezhy



sa sdravo inu bolno shvino arznije.

Trętji resdeřk.

Od piazhe tę bolne shvine.

Koker malu se smę bolni shvini per vampni suhoti inu drugih urozhyntskih boleřnih v'sazhetku jeřti dati, toku pogoftu se more nje piti dajati. Dobru fi letu samirkejte.

Ta nar sdravifhi pyazha, kateęro jest sa bolno shvino vęm, je s'mervo saureta voda, tolku safolena, mlazhna, topli ali hladna, kolker okulstave perneřsejo, inu koker shvini duřhy.

K'letęmu lejtna, forta tę boleřni, forta tę shvine inu druge okulstave veliku perpomorejo.

Siliti pak se smę shvina k'leti piazhi toku malu, koker malu se



fe ona fine filiti leto ali uno rezh
jeſti , na navado inu na nagnenje
ſe more veliku tukej ględati.

Zhe shvina rajſhi shejo terpy,
koker de bi vodo od merve pila,
tok ſe nje da voda , ali tu, kar je
piti navajena.

Letę piazhe ſe pak shvina v'
kratkimu navadi , aku ſe nje nek-
terokrat zhes dan gobz inu jeſik
s'taisto ſplahne. Koker hitru ſe
ona na shmah letę piazhe navadi,
njo rajſhi pije, koker vodo.

Voda od merve rata ena mozh-
na arznya, zhe ſe ona od sazhetka
te boleſni s'falpetram ali Solitar-
jam , ſa te flabe pak s'fkorjo od
kruha, inu ſa te , katere ſmrad-
livu blatu , ali gnilo plundro fir-
jejo , s'dvęmi perifham ſtovzhe-
ne grobe hraſtove fkorje ſmeſha-
na nameſt zhiſte vode shvini pi-
ti da.



Zheterti resdęlk.

Od hļevov tę bolne shvine.

Hļevi ali fhtalle tę bolne shvine morejo velike, visoke, prostorne, inu luftne biti.

Shvina more dofti nastille pod fabo imęti, inu leta se more, kolkerkrat je tręba vun smettati, inu druga natrefti, slasti takrat, kader bolesen shvino doli poloshy. Ta mokra flama se more sdajzi prozh usęti, koker hitru je polzana, al od foderge poshkroftena, katerai is turov vun tezhe.

Ravnu toku se more s'tim blattam sturiti, kateru shvina v'silni drifti vunķej zhes nastillo od sebe shkrofy, de bi lih dellezh blu.

Narbolshi je v'polejtu per ti velki urozhyņi sa bolno shvino, de se sa njo na polju utte is gostih vej od drevja, is germuja, ali



is flame naredę , inu se v'taiste ta shvina postavi. Vender se more tukej na sęenzo , na vodo , na blishnost tę utte, inu na use tu drugu ahtenga dati , kar k'stręshbi , k'sloshnosti, inu k'potrebi tę bolne shvine flifhi.

Narbolshi kraji so v'polejtu odperte shupe per hifhah, vertji inu blishni gojsdi , v'katęrih je luft , voda , inu sęenza fkupej.

Zhe imate v'polejtu to bolno shvino v'shtalli , tok imate fajduri, inu okna, nozh inu dan odperte pufiti : inu zhe je velika urozhyrna , imate okul duri inu okul okni usakdan nekterikrat s' hladno vodo mozhati.

Prov dobru je tudi sa to bolno shvino , de se, dokler je she per mozhi , sajtri , inu svezher eno uro na luft vunkej spufty.



Zhe bolësen, postavim vampna fuhota v'spomladu ali v'jesënu regira se more ta bolna shvina v'luhe inu tilejtni gorkoti namerjane, snashe, inu luftne hleve djati; po nozhy se imajo durisapreti, okna pak odperte puftiti. Vender se ima ta bolna shvina tudi v'letemu zhafsu v'jasnimu uremenu is hleva spuftiti, dokler je fhe tolku per mozhi, de njo snate spuftiti.

Kir toku dobru vampna fuhota, koker ena druga bolësen, katera shvino naglu umory je ena urozhynska bolësen, tok varvejte, de njo pre gorku nedershite. Sakaj zhe njo pregorku dershite, tok bode bolësen hujfhi, inu shvina usame gvifhnu konz, kir velika gorkota urozhyno, inu merselzo pogmira, inu letu obedvoje stury, de shvina poginiti more.



Pëti resdëlk.

Od poflov, ftrëshbe inu glajfhtanja të bolne shvine.

Sa shvino se more dëlloyna, svësta, inu urna dershyna imëti.

Med tim vender morejo tudi gospodarji inu gospodyne fkerbni inu zhuježhi biti; de bode jutri ta bolna shvini toku postřeshena, koker dons.

Lë jëd, inu tu, kar fim fvjetvovny samu arznya, temuzh tudi postřeshba inu glajfhtanje të bolne shvine je arznya.

Ta bolna shvina se more ne samu ufaki dan ofnashiti, ozhëditi, vun pellati, inu napajati, temuzh tudi se more vezhkrat na dan gobz inu nosf ommyti, jesik is foljo postergati, ozhy obrilsati, soderga katëro Tallovje, fhpaga,



ga, ali resbelenu shelësu na per-
fih ali na trebuhu skup slëzhe,
s'zhisto inu ofsoleno vodo prozh
sprati.

Taisti, kateri okul të bolne
shvine hodjo, nesmejo v'taiste
hlëve, inu hifhe hoditi, kjer je
shvina fhe sdrava; sa tu, de oni
perloshnost nedajo to bolësen
resnëfsiti, ali faj de savolo tëga
nebodo obdovsheni.

Ravnu toku se druge rezhy,
katere se per bolni shvini nuza-
jo, nesmejo v'të sdrave hlëve
prenafhati, postavim: klaftje,
merva, pofoda; temuzh se mo-
rejo poprëd sprati, inu ozhistiti.
Inu toku se more dëllati, koker
dovgu bolësen nejejna.

She lë zhes nekteri zhafs pot-
ler snate leto pofodo inu perpra-
vo, is katere je ta bolna shvina
pila ali jëdla, sa to sdravo sanu-
zati: vender se more poprëd
do-



dobru smyti, postergati, inu of-
nashiti, s'kropam popariti s'hlad-
no vodo poplahniti inu dobro po-
sufhiti, pređen se nuza.

Slama, katera se je ti bolni
shvini podstilala, inu gnoj se mo-
re ispod nog tih bolnih inu tih
sdravih prozh usesti. Sakaj leta
obedvojim shkodje. Pervizh tim
bolnim, kir bolešen pogmira, inu
nevarnejshi stury; drugizh tim
sdravim, kir od tih bolnih pride,
inu tedej bolešen pernese. Nar-
bolshi je, de se leta flama inu
gnoj svezher inu sjutrej per hla-
du vun ikida inu kmalu v'semlo
pokople.

Shešta Postava.

Dobru podvishanje kmetifhkik
ludy od shpoganja tih arz-
nyi, inu od osdravljenja tih bo-
leşni te shvine, kar ima en ufak-
teri prebrati inu preudariti.



Uſe arznye nizh nepomagajo , zhe ſe ti bolni ſhvini dobru inu po ordengi nepoſtreſhe , zhe ſe toku neglajſhta , koker ſim jeſt ſgorej naprej piſſuv.

Uſe arznye ſo ſtrup , aku ſe ti bolni ſhvini preſgodej , ali pre poſnu , prevezh ali ob drugim zhafſu dajo , koker bi imęlu bi ti ; deſlih bi bile tę narbolſhi inu nar nedovſhnifhi.

Uſe arznye , katęre ſhvini daſte , njim ſa tu daſte , de imajo pomagati , kir pak njih mozh nepoſnate inu neveſte , koku inu kdaj pomagajo , tok nję taſte v'en van kje , k'njęni inu k'vaſhi fhkodi noterdaſete.

Uſe arznye , katęre voda ne- reſmozhi , inu vęzhdejſ is taſtih , katęre ſe v'vodi reſvaleę , ſo ti ſhvini fhkodlive , katęra negriſe , inu nepreſhveęzhi. Uſe fhkod- je ti ſhvini , kar njęni vamp neſzira.



Ufe arznye, katere ti bolni shvini dajete, nje vezhdejl she le ta zhafs dajete, kader she ona nizh vezh ne grise, inu nepreshvezhi, inu po tem takim she le tazhafs, kader she te arznye shkodvati morejo.

Vezh dejl tih arznyi, ja jest snam rezhi, use arznye katere vy ti bolni shvini dajete, fo take rezhy, katere en sdrov shelodz skase, teshe, drashjo, stiskajo, inu nadlegvajo, rezhy, katere gnusenje, drifto, put obude, inu katere tu truplu nepokojnu sture. One nifso arznye, temuzh, koker fim she povedu, one fo strup.

Arznye fo le takrat prave arznye, kader fo po okultavah te bolesni isbrane, ob pravimu zhafsu, v'pravi miri inu v'takih perloshnostih noter dane, v'katernih pomagati samorejo: ali v'katernih faj shkodvati nemorejo, zhe se s bolesnjo tok rekozhv prepirajo. Zhe se toku nedajo, ali zhe se der-



gazh dajo, ali sberejo, nisso arz-
nye temuzh strup.

Leto sastopnost vafš navuzhiti,
nestojy v' moji oblasti, more biti
tudi v' vafši oblasti nestojy taisto
toku se navuzhiti, koker se mo-
re sturiti. En arzat, katęri dru-
giga nedęlla, koker de leto sa-
stopnost shtedyra, ravnu tolku
zhafsa k' letęmu potrebuje, kolker
zhafsa ti nar pridnihi inu nar
bolshi med vami, k' navuzhenju
te vishe shvino rediti, pojle ob-
delvati, inu kmętvati potrebujejo.

Shvino dobru postrezhi, inu
glajshitati, nę arznye v' bolesnih
dajati, inu use tu sturiti, kar sim
vam naprej pifsuv, letu stojy v'
vafši oblasti, letu imate inu sa-
morete sturiti.

Zhe use letu svestu sturite, zhe
toku dęllate, koker sim jest do
sdej pravuv, inu naprej pifsuv,
tok vy gvishnu take rezhy nu-



zate, katere vam inu vafhi shvini nuzajo.

V'arznye tih ludy inu te shvine fe pak nefmete mefhati: letę vy ne saftopite. Sturite, kar saftopite, inu sapopadete, tok vam prov od rok pojde.

Letu ny famu od kuge temuzh tudi od drugih bolešni refs.

Kar k'ftręshbi inu glajfhtanju te bolne shvine flifhi, fim vam jest obilnu resloshuv. Vy fizer nebofte ufako bolno shvino osdravili, al vender boste veliku shvine obvarvali, ob katęro bi perfhli, aku bi letu nevedili.

S'osdravlanjam te shvine toku ftojy, koker s'shetuvjo inu s'noter spravlanjam tiga pojlskiga fadu. Obedvoje negređe poulod, na ufih krajev, inu ufaku lejtę enaku od rok, aku lih fo osdravleniki inu shajnyki smirej eni.

Ure-



Ureme, inu lejtna se toku v' bolešni inu osdravlanje tē shvine mešhajo, koker v'rafsenje inu v' shetvo tiga pojlskiga sadu, inu perpomerejo ali k'dobrimu ali k' hudimu.

Bolešni, katere od bolnih zhašov, od hudiga uremena, od flabiga klastja, od nesdrave pafhe, inu drugih hudih urshohov pridejo, so nevarne, dostokrat smertne. Taiste pak, katere is mejn hudih urshohov ustanejo, so mejn nevarne, inu mejn hude.

Sedma Postava.

Od Shpoganja tih kosh tē zerkne-
ne shvine, od njeniga sakopvan-
ja inu od inashenja tih hlevov.

Od kosh tē zerknene shvine ta sdrava nenalese bolešen, zhe une bolešen ny nalesliva inu kushna bila.

Ven-



Vender snajo letę koshe stru-
pęne, inu fhkodlive ratati, zhe
se toku dovgu is shvine doli ne-
potęgnejo, de kry gniti, drob inu
metsu smerdęti sazhe. Letu se
v' polejtu per veliki urozhyjni shę
v'nektęrih urah sgody.

Koshe se tedej is zerknene
shvine nigdar presgodej doli ne-
potęgnejo.

Ta zerknena shvina se nesmeę
nikol v'hifhi, na dvoryfhu, ali
na timu męstu odreęti, na kateri-
mu je ona konz usęla. Temuzh
uselej tamkej, kjer ima v'semlo
sakopana biti, inu zhe se v'po-
lejtu per gorkimu uremęnu v'
dveh urah neodere, ima njo go-
spodar sgubiti, inu per ti prizhi
s'kosho ured zęlo sakopati.

Taista zerknena shvina, kate-
ra je per shivlenju gnila, kushne
ture ali strupęne spufhaje na shvo-
tu imęla, ima s'kosho inu s'vov-



no ured sakopana biti. Inu letu sa tega volo, kir takšne koshe so sa volo strupa drugi shvini škodlive, inu sa volo spufhajov ali grint nisso sa nobeno rabo.

V'naleslivih koker tudi v'drugih bolešnah se imajo koshe, koker hitru so doli potegnene, s' merslo vodo sprati, potler shtir inu dvajset ur v'lugu ali v'soleni vodi namakati, inu potler na vetru pofufhiti.

Zhe je pak ena filna kuga, de veliku shvine v'kratkimu pozerkne, tok se imajo koshe sdajzi v'eno veliko kad fkup urezhi, inu soleno ali s'golunovo ali lidekovo vodo dobru salyti.

De vy v'letih nesrežhah faj koshe od vashe shvine obdershite, sim vam jest visho letu sturiti dav. Vy morete pak use tu sturiti, kar sim vam poveduv, de nebofte vas, vashe fossede inu zelo



zelo dushello fkus vasho sani-
kernost ofhkodvali. Savolo ptu-
je fhkode boste vy fhtrafani, inu
sraven fhtrafinge koshe s'truplam
te mertve shvine sakopati per-
morani.

Sdajzi po temu, kader fo ko-
she is truplov doli potegnene,
se morejo, udji, kateri se fhe
koshe dershe, odsəkati, inu s'
truplam, s'krivjo, inu ufo ne-
zhednostjo ured ofsem zhevlov
globoku v'tla sakopati.

Po temu ke je letu sturjenu, se
morejo te mesta, na katerih je ta
bolna shvina stala, ozhediti, le-
fenyna inu posoda s'mozhnim lu-
gam prov zhistu smyti, okna,
inu duri gori odpreti, inu use
dobru prevetrati.





v'elo v'ushello...
 v'ernost o' h'ob'v'ali...
 e' l'ibode boze...
 v'ave' l'ib'ringe...
 e' m'etive...
 n'orani.

v'ub'y...
 v'ub'y...
 he iz...
 e' m'etive...
 v'os'e' d'ershe...
 v'uplan...
 v'ednostio...
 v'oboku v'la...

v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...

v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...
 v'oboku v'la...



elo
er
e
v
n
s
e
n
e
r
k
r
q
e
h
p
n
o
l
e
n
s
n
u
o

~~70~~
6

